

Kapcsolati hálók a XII. kerületi nyilas pártszervezetben

Csonka Laura

Magyar Nemzeti Levéltár

történész, levéltár-pedagógus, laura.csonka@gmail.com

Előadásomban a nyilaskeresztes ideológia terjedésének hálózatoságát szeretném bemutatni egy fővárosi kerület vonatkozásában, hogy miként alakult meg és növekedett 1939 és 1945 között a XII. kerületi nyilas pártszervezet, és a pártszervezetben, párttagtoborzásban kik, illetve milyen tényezők játszottak szerepet.

A nyilaskeresztes eszme terjedésének és a kerületi nyilas párthálózat kiépítésének vizsgálatakor a Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltárának őrzetében lévő, a Nyilaskeresztes Pártra vonatkozó anyagokra, illetve a Budapest Főváros Levéltárában és az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltárában őrzött népbíróági anyagokra lehet leginkább támaszkodni. Külön kiemelném a kutatás fő forrástípusát, a nyilaskeresztes párt párttagságra vonatkozó dokumentumait, melyek egy-egy személyre vonatkozóan a személyes és családi adatok mellett a pártban betöltött szerepére is rávilágítanak. Külön figyelmet érdemel a hálózatoság szempontjából az ajánlók neveinek vizsgálata, tehát hogy kik voltak azok a személyek, akik a felvételre jelentkezőt a párt számára ajánlották, kik toboroztak tagokat. Ez által felállíthatóak a párttagok közötti kapcsolati hálók.

A pártba való belépés kutatásakor az egyén politikai meggyőződése mellett jelentőséggel bírtak olyan tényezők is, mint például a munkahelye és a családi háttére. A XII. kerület vonatkozásában figyelemreméltó, hogy a legtöbb esetben a férjek beléptetik feleségeiket, az apák a felnőttkorba lépett gyerekeiket, de testvérpárok is nagy számban találhatók. Így családi hálózatok felfejtésére is lehetőség nyílik és kiderül, hogy igen erős volt a csoportkohézió a tagok között.

A nyilaskeresztes párt XII. kerületi pártszervezete a nyilas hatalomátvétel után az egyik leghírhedtebb kerületi pártszervezet volt, melynek tagjai több mint ezer fővárosi zsidó meggyilkolásáért voltak felelősek. Az 1944-1945 folyamán végrehajtott tömeggyilkosságaikat is leginkább abban a kerületben követték el, ahol éltek, ahol ismerték a kerületi lakókat, tudták, kik a nyilas állam ellenségei.

Az 1944-ben nyilas pártszolgálatossá vált személyek lakhelyeinek, munkahelyeinek, a pártházaknak és az atrocitások helyszíneinek térképre vetített hálózata révén mutatkozik meg igazán, hogy a kerületben milyen közel is éltek egymáshoz a tettesek és az áldozatok, így módon pedig a nyilas korszak eseményei kapcsán a mélyebb összefüggések megvilágítására is lehetőség nyílik.